

PEYGAMBERLERİN MİSYONU İLE İLGİLİ BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Nihat YATKIN*

ÖZET

Nebî ve rasûl kavramlarının salt kök anlamlarından hareketle, peygamberlerin misyonunun, kendilerine indirilen vahyi tebliğ etmekten ibaret olduğunu ileri sürenler çıkmaktadır. Bunun varacağı netice ise "sünnet" in hayattan uzaklaştırılmasıdır, denilebilir.

Bu çalışmanın amacı, elçileri görevlendiren makamla elçiler arasındaki münasebetin sadece tebliğ misyonu ile sınırlı olmayıp, görevlerinin daha fonksiyonel bir yapıya sahip olduğuna vurgu yapmak, böylece Allah elçilerinin konularının daha iyi anlaşılmasına bir nebze katkı sunmaktır.

Anahtar kelimeler: Nebi, rasûl, haber, nübüvvet, dua, aracılık.

ABSTRACT

Some Considerations Related to The Mission of The Prophets

Considering merely root meanings of nabi and rasul, some peoples claim that the mission of the prophets is only to convey the revelations revealed to themselves. It has been called "result of this, the sunnah will be removed from life".

The aim of This Study to emphasize that the relationship between the Messenger and the position of authority choosing his as a Messenger isn't only limited by mission relationship, but it has more functional nature and Thus, to make some contribution to understand the situation of the Messengers of Allah.

Key Words: Nabi, rasul, message, prophethood, prayer, intercession.

---

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-mail: nyatkin@atauni.edu.tr.

Giriş

Farsça "haber" anlamına gelen *peyam* sözcüğüyle, "yük taşıyan, alan, getirip götürən" anlamında *ber* sözcüğünün birlikteliğinden elde edilen "peygamber"¹ kelimesi, Arapça'daki *nebinin* karşılığıdır. Nebi, "haber verdi" anlamına gelen *ne-be-e* fiilinden türetilmiş bir isimdir.² Peygamberlik, öznesi nebilere (enbiya) olan, "haber verme kurumu"dur.³

Bir nebiyi, sıradan bir "haberci"den ayıran, verdiği haberin "kaynağı"dır. Bu kaynak, *mutlak bilginin* de kaynağı olan Allah'tır ve bu kaynaktan gelen haber, *vahiy* adı verilen özel bir yöntem ve kanalla nebiye aktarılır. Görüldüğü gibi peygamberlik, *haber*in kaynağıyla *haber*in hedefi arasında bağlantı kuran bir işleve sahiptir.⁴

Rasûl ise "kolay, sıkıntısız ve güvenli olarak yol almak" anlamına gelen *res*den türetilmiştir. "Sözlü ya da yazılı bir haberi taşımakla görevlendirilen kişi" anlamına gelir.⁵ Sadece taşıyıcı değil, aynı zamanda haberin kaynağını haberin hedefi nezdinde *temsil eden* bir misyona sahiptir. Bu nedenle rasûl sözcüğünün "elçi" diye çevrilmesi, bu anlamı da kapsadığı için en doğru çeviridir.⁶

Sözü edilen *nebi* ve *rasûl* kavramlarının salt kök anlamlarından hareketle; maksatlı veya maksatsız, *peygamberlik* kurumunu sırf *haber taşıyıcılık* olarak lanse etme çabaları, zaman zaman müşahede edilmekte; daha da ileriye gidilerek, "peygamber postacıdır" denilebilmektedir. Niyetleri sorgulama gibi bir yetkimizin olmadığına farkındayız, ancak burada en azından "sünnet"in kaynaklık değerinin zayıflatılmak istendiği söylenebilir.

Bu yazıda maksadımız, elçileri atayan makamın, onlara yüklediği risâlet misyonunun mahiyetini, onlara attığı kıymeti, başka bir deyişle, kendi nezdindeki hatırlarını araştırmak, kendilerine tabi olunmasının gerekçelerini tesbit etmek, böylece onların daha iyi anlaşılmasına ve öğretilerine tabi olmada daha hassas davranılması gerektiğine bir nebze katkı sunmak olacaktır.

¹ İbrahim Olgun-Cemşit Draşan, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Elhan Kitabevi, Ankara 1984, s. 42, 76.

² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sâdir, Beyrut, tsz., I, 162 vd.; Râğib Esfehâni, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'ân*, Nşr., Muhammed Seyyid Keylânî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, tsz., s. 481-482.

³ Mustafa İslâmoğlu, *Üç Muhammed –iki tasavvur bir gerçek-*, Denge Yayınları, İstanbul, 2001, s. 129.

⁴ İslâmoğlu, a.g.e., a.y.

⁵ İbn Manzûr, a.g.e., XI, 281.

⁶ İslâmoğlu, a.g.e., a.y.; Nebi ve rasûl kavramları hakkında daha fazla bilgi için bkz., Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, DİB Yay., Ankara 2007, s. 25 vd.

I- Peygamberlerin Misyonu

Öncelikle belirtmek gerekir ki, nübüvvet ilâhî bir bağıştır. Allah Teâlâ, kullarından dilediğini bu göreve getirir.⁷ Çok çalışıp yorulmakla; itaat ve ibadetle elde edilemez.⁸ O, ancak fazl-ı ilâhîdir;⁹ "Allah rahmetini dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir."¹⁰ Peygamberlik kurumu, Allah-insan ilişkilerinde, hem *misyon* hem de *fonksiyon* üstlenmiş çok ayrıcalıklı bir kurumdur. Bu kurumun mensupları olan peygamberlerin söz konusu misyonlarını kabullenmeden (imân etmeden), onların getirdiklerinin kaynağını, doğruluğunu kabullenmek söz konusu olamaz.¹¹

Bu göreve seçilen vahiy elçileri, daha önce taşımadıkları birtakım sorumlulukları, söz konusu görevlendirmeye birlikte üstlenirler. Bunlar, makamın getirdiği yükümlülüklerdir.¹² Buna mukabil peygamberlerin, görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için, otorite ve yaptırım gücüne sahip olmaları da elzem olsa gerektir. İşte bu perspektiften hareketle ve Kur'an ışığında peygamberlerin misyonu ve fonksiyonlarını, başka bir deyişle vazifelerini, maddeler halinde kısaca şöyle özetleyebiliriz:

1- Şüphe yok ki peygamberlerin asli görevleri, insanları Bir ve Kahhâr olan Allah'a iman edip yalnızca O'na kul olmaya davet etmektir.¹³ Kur'an'da bu gerçek şöyle ifade edilir; "Senden önce hiçbir rasûl göndermedik ki ona: 'Benden başka ilâh yoktur; şu halde bana kulluk edin' diye vahyetmiş olmayalım."¹⁴ Aynı gerçek bir başka âyette şöyle dile getirilir: "Andolsun ki biz, 'Allah'a kulluk edin ve Tâğut'tan sakının' diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik..."¹⁵ Nuh (a.s.)'un, yaklaşık on asır süren,¹⁶ tevhit inancına ve Allah (c.c.)'a kulluğa daveti, peygamberlerin mücadelesine verilebilecek en güzel örneklerden biridir.

2- Yüce Allah'ın emir ve yasaklarını, olduğu gibi ve hiçbir şeyden çekinmeden, korkmadan insanlara ulaştırmak ve bunları bizzât uygulayarak insanlara örnek

⁷ İbrâhim, 14/11; Hac, 22/75; Seyfeddîn Âmidî, *Ğâyetü'l-Merâm fi İlimi'l-Kelâm*, Nşr., Ahmed Ferîd Mezîdî, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2004, s. 273-274.

⁸ Takiyuddîn Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Teymiyye, *Kitâbu'n-Nübüvvât*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1985, s. 422.

⁹ Muhammed Ali Sâbûnî, *en-Nübüvvet ve'l-Enbiyâ*, Mektebetü'l-Gazâlî, Dimeşk 1985, s. 10.

¹⁰ Bakara, 2/105.

¹¹ İslâmoğlu, a.g.e., s. 130.

¹² İslâmoğlu, a.g.e., s. 239.

¹³ Yusuf Şevki Yavuz, "Peygamber", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2007, XXXIV, 261.

¹⁴ Enbiyâ, 21/25. Daha fazla bilgi için bkz., İslâmoğlu, a.g.e., s. 250 vd.

¹⁵ Nahl, 16/36.

¹⁶ Ankebût, 29/14.

olmak.¹⁷ "O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görecü olarak Allah (herkese) yeter."¹⁸ "Ey Rasûl! Rabbinden sana indirilene tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır..."¹⁹ Dikkat edilirse bu âyetlerde Allah Teâlâ, risâletle görevlendirdiği elçilerin, tebliğ vazifelerini çekinmeden yapmaları gerektiğini, zira bu yolda onları bizzat kendi himayesine aldığını beyan etmiştir. Burada şunu da hatırlatmak gerekir ki, vahiy sürecinde peygamberin rolü, kendisine iletilen mesajı, herhangi bir müdahalede bulunmaksızın olduğu gibi aktarmaktır.²⁰ Ancak, ulaştırdığı bu mesajı beyan etme yani açıklama görevinin de, bizzat Allah tarafından tevdi edildiği²¹ de bir gerçektir.

Tebliğ görevini yapan peygamberini, Allah (c.c.)'in koruyacağını taahhüt etmesinden, bu görevi yerine getirirken mücadele etmesi ve bu mücadele esnasındaki tehlike ve risklere karşı himaye edileceği anlaşılmalıdır, yoksa yalnız tebliğ etmekle yetinmenin fazla bir risk taşımayacağı aşikârdır.

Nitekim Hz. Peygamber risâlet görevini ifa ederken sadece tebliğle yetinmemiş, Allah (c.c.)'in emir ve yasaklarının yerine getirilmesi hususunda, yerine göre teşvik yerine göre de son derece ağır tehditlerde bulunmuştur. Cemaatle namaz kılınmasına ihtimam göstermesi bunun bariz bir misalidir. Bilindiği üzere O, özellikle yatsı ve sabah namazlarının cemaatle kılınmasını çok önemsemiş, mescide gelmeyenlerin evlerini başlarına yakacak kadar öfkelenmiştir.²² Üstelik (aksi görüşte olanlar varsa da),²³ namazın cemaatle kılınması zorunluluğu da söz konusu değildir.

Hz. Peygamber'in, "İnsanlar Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna inanıp, namazı ikame edip, zekâtı verinceye dek onlarla savaşmakla emrolundum..."²⁴ ifadesi, O'nun görevinin tebliğle sınırlı olmadığını önemli bir kanıttır. Hz. Ebû Bekr'in, zekâtı vermeyenlere karşı savaş açmasına bu

¹⁷ Yavuz, a.g.md., a.y.; İslâmoğlu, a.g.e., s. 244 vd.

¹⁸ Ahzâb, 33/39.

¹⁹ Mâide, 5/67.

²⁰ Daha fazla bilgi için bkz., Sinan Öge, *İlâhî Kelâmın Yapısı*, İnsan Yay., İstanbul 2008, s. 207 vd.

²¹ Bkz., Nahl, 16/44, 64.

²² Konuyla ilgili hadisler için bkz., Buhârî, Cemâat ve İmâmet, 1; Müslim, Mesâcid ve Mevâdu's-Salât, 251-253; Ebû Dâvûd, Salât, 47; Tirmizî, Salât, 48; Nesâî, İmâmet, 48-49; İbn Mâce, Mesâcid ve Cemâat, 17; Ahmed b. Hanbel, II, 244, 376.

²³ Bkz., Mustafa Baktır, "Câmi ve Cemaatin Hayatımızdaki Yeri", *Diyanet İlmî Dergi*, Ekim-Kasım-Aralık 1992, Cilt: 28, Sayı: 4, s. 79-80.

²⁴ Buhârî, İmân, 15; Müslim, İmân, 32-38; Ebû Dâvûd, Zekât, 1; Tirmizî, İmân, 1; Nesâî, Tahrimü'd-Dem, 1.

hadisi dayanak yapması²⁵ da Hz. Peygamber'i doğru anlamının bir tezahürü olsa gerektir.

3- İnsanları hidayete ve 'dosdoğru yol' olarak tanımlanan *sırât-ı mustakîme* irşâd etmek. "Andolsun ki Musa'yı da: Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (geçmiş kavimlerin başına getirdiği felâket) günlerini hatırlat, diye mucizelerimizle gönderdik. Şüphesiz ki bunda sabırlı, çok şükreden herkes için ibretler vardır."²⁶ "Ey peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Allah'ın izniyle, bir davetçi ve nûr saçan bir kandil olarak (gönderdik)."²⁷

Hz. Peygamber, irşad görevini yerine getirme amaçlı bir konuşma yapacağı zaman, gözleri kızarır; sesi yükselir ve hiddeti artar; öyle ki, bir orduyu korkutarak; "Düşman akşama sabaha size baskın yapacak" diyen bir ordu komutanı gibi olurdu.²⁸ Nitekim bu tarz bir konuşmanın ardından, "Sözün en hayırlısı Allah'ın kitabıdır. İrşadların en hayırlısı da Muhammed'in irşadıdır..."²⁹ diyerek, insanların kendi yolunu takip etmelerini istemiştir. Şüphe yok ki, görevi yalnız tebliğ etmekten ibaret olan birinin, tebliğ esnasında bu derece sıkıntılı bir hâlet-i ruhiyeye girmesi, tebliğ ettiği hususların bizzat hayata geçirilmesini temin etmeye çalışma ile izah edilebilir.

4- İnsanlara güzel örnek ve erdemli numune olmak. "Andolsun ki, Rasûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."³⁰ "İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır."³¹ "İşte o peygamberler Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy."³²

Peygamberlerin, özellikle Hz. Peygamber'in bütün bir hayatı göz önüne alındığında, insanlığa örnek gösterilemeyecek davranışlarının olduğunu göstermek neredeyse imkânsızdır. Sadece onlara nisbet edilen ve 'zelle' diye tabir olunan basit yanılma ve sehivlerden söz edilebilir. Nitekim örneklikten bahseden âyetlerin

²⁵ Buhârî, İ'tisâm, 2; Müslim, İmân, 32; Ebû Dâvûd, Zekât, 1; Tirmizî, İmân, 1; Nesâî, Tahrîmu'd-Dem, 1.

²⁶ İbrâhîm, 14/5.

²⁷ Ahzâb, 33/45-46.

²⁸ Buhârî, Edeb, 70; Müslim, Cuma, 43; İbn Mâce, Mukaddime, 7; Dârimî, Mukaddime, 23; Ahmed b. Hanbel, III, 310, 319, 371.

²⁹ Bkz. aynı kaynaklar, aynı yerler.

³⁰ Ahzâb, 33/21.

³¹ Mümtehine, 60/4.

³² En'âm, 6/90.

kayıtlanmamış olması da, onların her alanda üsvey-i hasene olduklarının bir kanıtıdır, kanaatindeyiz.

5- *Mebde* ve *meadı* hatırlatmak ve insanlara, ölümden sonra vuku bulacak sıkıntı ve hallerden bahsetmek. "Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi anlatan ve bu günle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?"³³ Özellikle ahiret yani mead konusu, bütün müfessirlerin ittifakıyla, Kur'an'ın asıl maksatlarından biri olarak kabul edilmiştir.³⁴ Gazalî, *Mühimmâtu'l-Kur'ân* olarak isimlendirdiği Kur'an'ın asıl maksatlarının, *Allah'ı tanıma*, *ahireti tanıma*, *sırât-ı mustakîmi tanıma* olduğu ve Kur'an'daki diğer meselelerin ise, bunları takip ettiğini³⁵ ifade etmektedir.

Şüphe yok ki, ahiret inancının olmadığı bir toplumda, dindeki emir, yasaklar ve kuralların bir anlamı olmayacağı gibi, böyle bir dinin insanlar üzerindeki emirlerin yerine getirilip, yasaklardan uzaklaşma konusunda hiçbir yaptırım gücü de kalmayacaktır.³⁶

Bu yüzden olacak ki Hz. Peygamber (s.a.v.), *nezîr (uyarıcı)*³⁷ sıfatıyla, zaman zaman ahiret ahvalinden bahsederek ümmeti uyarılmış, onların sürekli teyakkuz halinde olmalarını sağlamaya gayret etmiştir. Adıyy b. Hatim'den gelen bir rivayette Rasûlullah (s.a.s.)'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: "Sizden hiçbir kimse müstesna olmamak üzere, muhakkak Rabbi kendisiyle, arasında bir tercüman olmaksızın konuşacaktır. O kimse sağına bakar önden gönderdiği amelinden başka bir şey göremez. Soluna bakar, önden gönderdiğinden başka bir şey göremez. Önüne bakar, yüzünün karşısında ateşten başka bir şey göremez. Onun için sizler şimdiden bir tek hurmanın yarısı ile olsun ateşten korunun."³⁸

6- İnsanların dikkatini, ihtimamını, fanî dünya hayatından bakî hayata çevirmek. "Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Ahiret yurduna (oradaki hayata) gelince, işte asıl yaşama odur. Keşke bilmiş olsalardı!"³⁹

³³ En'âm, 6/130.

³⁴ Güllüce, Veysel, *Kur'an-ı Kerim'de Ahiret İnancının Temelleri*, Ekev yay., Erzurum 2001, s. 67; Geniş bilgi için bkz., Demirci, Muhsin, *Kur'an'ın Temel Konuları*, İFAV Yay., İstanbul, 2000.

³⁵ Bkz., Ebû Hâmid Gazalî, *Cevâhiru'l-Kur'ân*, Nşr., M. Kabbâbî, by., 1986, s. 78; Çelik, Ahmet, "Kur'an'a Göre Ahiret İnancının Bireysel ve Toplumsal Yönü", AÜİFD, Sayı: 16, Erzurum 2001, s. 178.

³⁶ Çelik, a.g.m., s. 191-192.

³⁷ Ahzâb, 33/45; Nisâ, 4/165.

³⁸ Buhârî, Tevhîd, 36 (konuyla ilgili diğer rivayetlerin bir kısmı için bkz.: Buhârî, Fiten, 19; Rikâk, 47; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 17; Sifâtu'l-Kiyâme, 2; İbn Mâce, Zühd, 33).

³⁹ Ankebût, 29/64.

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki, bitirdiği ziraatçıların hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çer çöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir."⁴⁰
"Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Muttakî olanlar için ahiret yurdu muhakkak ki daha hayırlıdır. Hâla akıl erdiremiyor musunuz?"⁴¹

Enes b. Mâlik (r.a.)'den rivayete göre Rasûlullah (s.a.s.); "Kimin kaygısı ahiret olursa, Allah onun zenginliğini kalbinde kılar, iki yakasını bir araya getirir ve dünya ona boyun eğerek gelir. Her kimin kaygısı da dünya olursa, Allah onun fakirliğini iki gözü arasında kılar ve iki yakası bir araya gelmez, perişan olur. Kendisine de dünyalık olarak ne takdir edildiyse en çok o kadarına erişir." buyurmak suretiyle, yukarıda geçtiği üzere, Kur'an'ın *asıl yaşam* olarak nitelediği ahiret hayatına dikkatleri çekmiştir.⁴²

7- İnsanoğlu için Allah'a karşı bir hüccet/bahane bırakmamak.⁴³ "(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın! Allah izzet ve hikmet sahibidir."⁴⁴

Netice itibarıyla peygamberler, Allah'ın, kulları arasından seçtiği, nübüvvet ile şereflendirdiği, kendilerini hikmet, güçlü akıl ve isabetli görüşle rızıklandırdığı kimselerdir. Kendisi ile yarattıkları arasında vasıtadırlar. Emirlerini tebliğ eder, azabından sakındırırlar. İnsanların, dünya ile ahiret hayatının saadetini elde etmelerine kılavuzluk ederler.⁴⁵

II- Misyonlarını Yerine Getirmede İlahî Desteğe Mazhar Olmaları

1- Dua/Beddualarının Kabul Görmesi

Kendilerine tevdi olunan risâlet görevlerini hakkıyla yerine getirmeleri nedeniyle Yüce Allah nebîleri diğer halkına üstün kıldığı içindir ki, onlar isteklerinin yerine getirilmesi hususunda temeyyüz etmişlerdir. Bu itibarla, üstlenmiş oldukları görevlerinde yardım olunsunlar ve inkâr edenlere karşı delil olsun için Allah Teâlâ

⁴⁰ Hadîd, 57/20.

⁴¹ En'âm, 6/32.

⁴² Tirmizî, Sifâtu'l-Kiyâme, 30.

⁴³ Sâbûnî, en-Nübüvvet ve'l-Enbiyâ, s. 26-27.

⁴⁴ Nisâ, 4/165.

⁴⁵ Sâbûnî, en-Nübüvvet ve'l-Enbiyâ, s. 15.

onları, dua/beddualarına karşılık vermek suretiyle üstün bir konuma sahip kılmıştır.⁴⁶ Birçok âyette Yüce Allah'ın, Hz. Peygamber'e, kendisinin ve müminlerin günahları için istiğfarda bulunmasını emretmesi,⁴⁷ onları bağışlayacağını ispatıdır. Aksi halde Hak Teâlâ, reddedeceği halde, ona dua etmesini emretmiş olurdu ki bu da sırf tahkir ve eziyet verme anlamına gelirdi. Böyle bir şey ise ne Cenâb-ı Allah'a yakışır, ne de Peygamberimiz (s.a.s.)'e lâyük olur. O halde Allah Teâlâ'nın, Hz. Peygamber'e bütün günahkârlar için istiğfarda bulunmasını emretmesi, O'nun duasına icabet ettiğinin bir delilidir.⁴⁸

Bu hususta Peygamber Efendimizle ilgili birkaç örnek vermek gerekirse mesela bunlardan biri, Hz. Peygamber, *والنجم إذا هوى* âyetini okuyunca Utbe b. Ebî Leheb *كفرت بالذي دنا فتدلى* dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Allah'ım ona köpeklerden birini musallat kıl!" diye beddua etti. Utbe bir Şam yolculuğuna çıktığında bir aslan tarafından parçalandı.⁴⁹

Kureyşlilerden kendisiyle alay eden Velîd b. Muğîre, Âs b. Vâil, Esved b. Abdî Yeğûs, Fûkeyhe b. Âmir, Hâris b. Tulâtıla, Esved b. Hâris ve İbn Aytal'e yapmış olduğu bedduaları icabet görmüştür.⁵⁰

Habbâb b. Eret'in, işkenceler artınca, Mudar'a karşı kendilerine yardım maksadıyla Hz. Peygamber'den dua istemesi üzerine, onların kılığa düşmeleri için dua etmiş, Allah Teâlâ da onlardan yağmuru kesmiş, nebatat kurumuş, hayvanları ölmüş, derileri ve çekirgeleri yemeğe başlamışlar.⁵¹

Enes b. Mâlik rivayet ediyor: "Cuma günü Dâru'l-Kazâ tarafındaki bir kapıdan mescide bir adam girdi. Rasûlullah (s.a.s.) ayakta hutbe okuyordu; onun karşısına dikildi. Ve:

⁴⁶ Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Mâverdî, *A'lâmu'n-Nübüvvet*, Nşr., Muhammed Mu'tasimbillah Bağdâdî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1987, s. 167; Bkz., Ahatlı, a.g.e., s. 260 vd. (Peygamberlerin dualarının müstecab olduğu ile ilgili hadisler için bkz., Buhârî, Deavât, 1; Müslim, İmân, 338; et-Tirmizî, Deavât, 131; İbn Mâce, Zühd, 37; Ahmed b. Hanbel, II, 254, 275, 426).

⁴⁷ Mesela bkz., Nisâ, 4/64; Tevbe, 9/103; Muhammed, 47/19; Münafikûn, 63/5-6.

⁴⁸ Fahrüddîn Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dâru İhyâ't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz., III, 61.

⁴⁹ Mâverdî, *A'lâmu'n-Nübüvvet*, s. 167; Muhammed b. Abdillâh Ebû Abdillâh Hâkim Nisâbü'rî, *el-Müstedrek 'ala's-Sahihayn*, Nşr., Mustafa Abdulkadir Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1990, II, 588 (Ha. No: 3984).

⁵⁰ Mâverdî, *A'lâmu'n-Nübüvvet*, s. 169; daha fazla bilgi için bkz., Ebu'l-Fidâ Hâfız İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Mektebetu'l-Maârif, Beyrut, tsz., III, 105-106.

⁵¹ Mâverdî, *A'lâmu'n-Nübüvvet*, a.y.; İbn Kesîr, a.g.e., III, 107 (Hz. Peygamber'in bedduaları için ayrıca bkz., Müslim, Mesâcid, 294 vd.).

-Yâ Rasûlallah! Mallar helâk oldu. Yollar kesildi: Binaenaleyh dua et de, Allah bize yağmur versin, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.) ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti:

'Allahım! Bize yağmur ver! Allahım! Bize yağmur ver! Allahım! Bize yağmur ver!'

Enes diyor ki: 'Vallahi gökyüzünde ne bir bulut görüyorduk, ne de bir bulut parçası. Bizimle Sel' dağı arasında hiçbir ev ve bina yoktu. Derken dağın ardından kalkan şeklinde bir bulut belirdi. Bulut semânın ortasına gelince yayıldı. Sonra yağmur yağdı. Vallahi bir hafta güneşi göremedik. Ertesi Cuma yine o kapıdan bir adam girdi. Rasûlullah (s.a.s.) ayakta hutbe okuyordu. Gelen zat karşısına dikilerek:

'Yâ Rasûlallah! Mallar helâk oldu; yollar kesildi. (Ne olur) Allah'a dua ediver de, artık bu yağmuru bizden dindirsin.' dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.) yine ellerini kaldırdı ve:

'Allahım! Üzerimize değil; etrafımıza (yağdır). Allahım! Dağlara, tepelere, vadi içlerinde ve ormanlara...' diye dua etti.

Müteakiben yağmur dindi; biz de güneşe karşı çıktık, gittik.⁵²

Yine Enes b. Malik rivayet ediyor: "Kitlik olduğunda, Ömer b. Hattâb, Abbâs b. Abdulmuttalib ile istiskâ (yağmur duası) eder ve 'Allah'ım, (hayatta iken) Peygamberimiz (s.a.s.) ile tevessül ederdik, bize yağmur ihsan ederdin. Şimdi de sana, rasûlünün amcası ile tevessül ediyoruz, bize yağmur ver' derdi. (Hadisin ravisi Enes (r.a.) der ki: (Bu duayı edince) yağmur yağardı."⁵³ Misalleri çoğaltmak mümkün, ancak bu kadarı ile yetinmek istiyoruz.⁵⁴

2- Yakınları ve Ümmetlerinin Bağışlanmaları İçin Aracı Olabilmeleri

"Dinde aracılık yoktur" yargısı, yaygın bir kanaattir. Aslında bu bir genellemedir. Bununla; "Allah'ın kudretinde olan işlerde O'ndan başka müessir ve kendisine yönelinebilecek merci tanımak" kastediliyorsa, buna kimsenin bir itirazı olamaz. Bu anlamda bir aracılık batıldır, bunun da ötesinde şirkdir. Hıristiyanlıkta olduğu gibi, rahiplerin, kul ile Allah arasına girip günah çıkarmaları⁵⁵ anlamında bir aracılığın İslâm'da yeri olmadığını da hatırlatmak gerekir. Ancak şu bir gerçektir ki,

⁵² Müslim, Salâtu'l-İstiskâ, 8 (Ahmed Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1977, V, 47); Buhârî, İstiskâ, 23; bkz., İbn Kesîr, a.g.e., III, 107.

⁵³ Buhârî, İstiskâ, 3; Fedâilu'l-Ashâb, 11.

⁵⁴ Diğer misaller için bkz., Mâverdi, *A'lâmu'n-Nübüvvet*, s. 171-175 vd.

⁵⁵ *Katolik Kilisesi Din ve Ahlâk İlkeleri*, Çev., Dominik Pamir, İstanbul 2000, s. 356, 247-248; Kemal Polat, *Katolik Hıristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum 2008, s. 177 vd.

dinde dayanağı olan meşru tevessül şekilleri de mevcuttur. Bunlar, peygamberler ve salih bir zatın duası ile,⁵⁶ imân ve salih amelle⁵⁷ ve Allah'ın isim ve sıfatları ile tevessüldür.⁵⁸ Biz bunlardan birincisi yani, salih bir zatın duası üzerinde duracak; konumuz peygamberler olduğu için de özellikle onların, yakınları ve ümmetleri için aracılıkları hususunda bazı mülâhazalarımızı ifade etmeye çalışacağız.

Burada akla, peygamberlere tanınan ve onların seçkin konumlarını, müminler nezdinde daha da güçlendiren bir ayrıcalık olan şefaaf⁵⁹ olgusu da gelebilir ki, bu doğaldır. Çünkü konumuzun şefaate de yakından ilgisi vardır. Ancak şefaatin, daha çok ahirette, günahların bağışlanmasına yönelik bir fonksiyona sahip olduğu algılanmaktadır. Bizim maksadımız ise, peygamberlerin sağlığında, Yüce Allah tarafından onlara verilen değerlerin örneklerini araştırmak olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, özellikle de Hz. Muhammed'in, yakınları ve ümmetleri için, Allah'tan bağışlanma taleplerinden bahsedilmektedir. Ancak, Hz. Nuh'un, iman etmeyen oğlu Yâm⁶⁰ için yaptığı dua⁶¹, Hz. İbrahim'in, babası için yaptığı bağışlanma talebi⁶², Yüce Allah tarafından geri çevrilmiştir. Çünkü insanlar arasında yakınlığın asıl sebebi din birliğidir. Allah'ın dinine inanmış ve peygamberlerini tasdik etmiş kimseler birbirlerinin manevi akrabası, yakın dostlarıdır. Bunların aralarında manevi birlik vardır. Müminlerle kâfirler ırk bakımından birbirlerinin akrabası olsalar bile, bu akrabalığın Allah katında hiçbir değeri yoktur. Nitekim Hz. Nuh'un oğlu babasına inanmadığı için, Allah Teâlâ onu Nuh peygamberin ailesinden saymamıştır.⁶³

Hz. İbrahim kıssasında da dikkat çeken husus, onun, babası için aracı olmasına itiraz edilmediği; itirazın asıl nedenin babasının kâfir olduğudur. Nitekim babasının iman etmediği kesin olarak ortaya çıkınca Hz. İbrahim ondan uzaklaşmış; bir peygambere yakışan davranışı göstererek bu konuda da örnek olmuştur.⁶⁴

⁵⁶ İbn Teymiyye, *Tevessül*, Terc., Heyet, Tevhid Yay., İstanbul 1996, s. 132.

⁵⁷ Bkz., Âl-i İmrân, 3/53, 193; Mü'minün, 23/109; Buhâri, Edeb, 5.

⁵⁸ Bkz., Timizî, Deavât, 81-83, 100; İbn Mâce, Duâ, 9-10.

⁵⁹ M. Fatih Kesler, "Kur'an-ı Kerim ve Hadislerde Şefaaf İnanç", *Tasavvuf -İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi-*, Yıl: 5, Sayı: 13, Ankara 2004, s. 125.

⁶⁰ Ahmed Cevdet Paşa, *Kıssas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, Bedir Yay., İstanbul 1981, I, 18.

⁶¹ Bkz., Hüd, 11/45.

⁶² Meryem, 19/47.

⁶³ Ali Özek ve arkadaşları, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, TDV Yay., Ankara 1993, s. 226; Sâbüni, *en-Nübüvvet ve'l-Enbiyâ*, s. 160.

⁶⁴ Bkz., Sâbüni, *en-Nübüvvet ve'l-Enbiyâ*, s. 160.

Yakub (a.s.)'un oğullarının, kardeşleri Yusuf'a yaptıkları kötülüklerin ardından Yüce Kudret sahibi Allah Teâlâ onu Mısır'a melik yapmış ve kardeşlerini de kapısına iltica ettirmiştir. Gerçek ortaya çıkıp mahcubiyet duygusu ile boyun büktüklerinde, babaları Hz. Yakub'a şöyle derler: "Ey babamız! Bizim için istiğfar et. Biz gerçekten suçlular idik, dediler. (Yakub da): 'Sizin için Rabbimden bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O gafûr ve rahîmdir.' dedi.⁶⁵ Bu âyetlerden çıkan sonuç, Hz. Yakub'un oğulları, babalarının Allah nezdindeki hatırını hesaba katarak, ondan istiğfar talep etmiş olmalarıdır. Dikkat edilirse, suçlu oldukları ortaya çıkınca hemen Allah'a yönelerek bağışlanma talebinde bulunmamışlar, babalarını aracı koymuşlardır. Bu da göstermektedir ki, peygamberler, Allah katında kıymetli bir mevkiye sahiptirler.

Hız. Peygamber (s.a.s.), ölmek üzere olan amcası Ebû Tâlib'e geldi. Yanında Ebû Cehil ile Abdullah b. Ebî Ümeyye b. Muğîra'yı buldu. Müteakiben Rasûlullah (s.a.s.): "Ey amca! Allah'tan başka ilâh yoktur de. Bu kelimeyi söyle ki, onun sebebiyle huzur-i ilâhîde senin lehine şehâdet eyleyeyim." dedi. Ebû Tâlib, yanındaki müşriklerin baskısı ile diretince Hz. Peygamber (s.a.s.); "Yasaklanmadığım sürece senin bağışlanmanı dileyeceğim."⁶⁶ dedi. Bunun üzerine Yüce Allah, yukarıda da geçtiği üzere; "(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara."⁶⁷ âyetini indirerek, müşrikler için mağfret dilemenin yasak olduğunu beyan etti.⁶⁸

Münafıkların reisi Abdullah b. Übey öldüğü vakit oğlu Abdullah b. Abdillah, Rasûlullah (s.a.s.)'a gelerek babasını kefenlemek için ondan gömleğini vermesini istedi. O da verdi. Sonra cenaze namazını kılmasını istedi. Rasûlullah (s.a.s.) da namazını kılmak için ayağa kalktı. Derken Hz. Ömer Rasûlullah (s.a.s.)'in elbisesinden tutarak: 'Yâ Rasûlallah! Allah onun namazını kılmayı yasak ettiği halde onun namazını mı kılacaksın?' dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.): 'Beni Allah sadece muhayyer bıraktı ve: Onlar için ister istiğfar et, ister etme. Onlar için yetmiş kere istiğfar etsen de Allah onları asla affetmeyecek...'⁶⁹ buyurdu. Ben yetmişden de ziyade yapacağım, dedi.' Ömer (r.a.): 'Hiç şüphe yok ki o münafıktır', dedi. Müteakiben Rasûlullah (s.a.s.) onun namazını kıldı. Bunun üzerine Allah Azze ve

⁶⁵ Yûsuf, 12/97.

⁶⁶ Buhârî, Cenâiz, 79; Müslim, İmân, 39; Nesâî, Cenâiz, 102.

⁶⁷ Tevbe, 9/113.

⁶⁸ Zemahşerî, a.g.e., II, 304.

⁶⁹ Tevbe, 9/80.

Celle: "Onlardan ölen bir kimsenin üzerine ebediyen namaz kılma! Kabrinin başına da dikilme."⁷⁰ âyetini indirdi.⁷¹

Yukarıdaki üç olayda da, Hz. Peygamber'in akrabaları ve arkadaşlarının yakınları için, Allah nezdinde bağışlanmalarına aracı olması söz konusudur. Ancak burada aracı olmasına karşı çıkışın illeti, birinci ve ikincide bağışlanma talebinde bulunanların müşrik, üçüncüsünde ise münafık olmasıdır. Yoksa Hz. Peygamber'in devreye girmesine direkt olarak bir karşı çıkış söz konusu değildir.

Bazı âyetlerde ise bizzat Allah Teâlâ kullarını, kendileri için istiğfarda bulunmak üzere elçisine yönlendirdiği görülmektedir ki, konumuz açısından üzerinde durulması gereken asıl nokta bu olmalıdır. Zira inananların birbirleri için dua ederek, Yüce Yaraticıları tarafından bağışlanma talebinde bulunmaları doğal bir durumdur. Peygamberler için de aynı durum söz konusudur, ne var ki, peygamberlerin diğer insanlardan farkı, Yüce Allah nezdindeki hatırları nedeniyle dualarının müstecâb olmasıdır. Kur'an-ı Kerim'de ilgili misaller şunlardır:

a- Mümtehine, 60/12. âyeti

Yüce Allah Mümtehine sûresinde, Hz. Peygamber'in kadınlardan biat alması ile ilgili olarak şöyle buyurur: "Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işler işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlarını kabul et **ve onlar için mağfiret dile**. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir."⁷² Dikkat edilirse bu âyette biat eden kadınlar hakkında Allah Teâlâ, evvel emirde, "Ben onları bağışlarım" demiyor; Hz. Peygamber'e hitaben, "... ve onlar için mağfiret dile" demek suretiyle bağışlanmaları için elçisini aracı yapıyor. Müteakiben de, zatının çok bağışlayıcı, çok esirgeyici olduğunu beyan ediyor. Buradan çıkan bir netice de, Peygamber'in mağfirete dua ve şefaathane sahipliğine sahip olduğudur.⁷³

⁷⁰ Tevbe, 9/84.

⁷¹ Müslim, Sıfatu'l-Münafıkın, 3; Buhârî, Cenâiz, 22; Ali b. Ahmed Vâhidî, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Nşr. Mustafa Dîbü'l-Büğâ, Dâru İbn Kesîr, Beyrut 1988, s. 216-217.

⁷² Mümtehine, 60/12.

⁷³ Bkz., Elmalılı, a.g.e., VII, 4919.

b- Münâfikûn, 63/5-6. âyetleri

Münafıkların hıyanetleri ortaya çıkınca Yüce Allah şöyle hitap eder: "Onlara: Gelin, Allah'ın Peygamberi sizin için mağfiret dilesin, denildiği zaman başlarını çevirirler ve sen onların, büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün. Onlara mağfiret dilesen de, dilemesen de birdir. Allah onları kesinlikle bağışlamayacaklardır. Çünkü Allah, yoldan çıkmış topluluğu doğru yola iletmez."⁷⁴ Bu âyette de Allah Teâlâ, münafıkları elçisine göndererek, kendisinden bağışlanmaları için dua etmesini istemiş, ancak münafıklar kafa tutup yüz çevirdiklerinden dolayı bağışlanma fırsatını da tamamen ellerinden kaçırmışlardır.⁷⁵

c- Nisâ, 4/64. âyeti

Nisâ sûresinin 64. âyeti, bu hususta daha dikkat çekicidir. Konunun siyakını görmek açısından 60. âyetten itibaren olaya bakmak isabetli olacaktır. Yüce Allah şöyle buyurur: "Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Tâğût'a inanmamaları kendilerine emrolunduğu halde, Tâğût'un önünde muhakemeleşmek istiyorlar. Halbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor. (Bir münafığın hasmına, 'Rasûlullah yerine Kâ'b b. Eşref'e başvuralım' demesi bu âyetin nüzulüne sebep teşkil etmiştir)⁷⁶ Onlara: Allah'ın indirdiğine (Kitab'a) ve Rasûl'e gelin (onlara başvuralım), denildiği zaman, münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün. Elleriyile yaptıkları yüzünden başlarına bir felâket gelince hemen, biz yalnızca iyilik etmek ve arayı bulmak istedik, diye yemin ederek sana nasıl gelirler! Onlar Allah'ın, kalplerindeki bildiği kimselerdir; onlara aldırma, kendilerine öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında tesirli söz söyle. Biz her peygamberi -Allah'ın izniyle- ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik. **Eğer onlar (Tâğût'la muhakemeleşmek suretiyle) kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan bağışlanmayı dileseler, Rasûl de onlar için istiğfar etseydi Allah'ı ziyadesiyle affedici, esirgeyici bulurlardı.** Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükmünden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar."⁷⁷

⁷⁴ Münâfikûn, 63/5-6.

⁷⁵ Bkz., Elmalılı, a.g.e., VII, 5002-5003.

⁷⁶ Vâhidî, a.g.e., s. 137.

⁷⁷ Nisâ, 4/60-65.

Nisâ, 64. âyette, müşrik Kâ'b b. Eşrefe başvurmak isteyerek kendilerine zulmedenleri Yüce Allah elçisine yönlendiriyor ki, kendileri için bağışlanma talebinde bulunsunlar. Şayet öyle yapsalardı onları ziyadesiyle affedeceğini ve esirgeyeceğini beyan etmek suretiyle de, kendi nezdinde elçisinin hatırına açıkça işaret etmiş olmaktadır. Âyete yakından bakıldığında bunun böyle olduğu daha net olarak anlaşılmaktadır. Zira Allah Teâlâ, peygamberinin şanını yüceltmek, istiğfarının önemini belirtmek ve ismi 'râsûl' olanın şefaatinin Allah katında değerli olduğuna dikkat çekmek için, "Onlar için Râsûl de mağfiret isteseydi" demiş, ama "Sen, onlar için mağfiret isteseydin" dememiştir. Çünkü onlar, o peygambere geldiklerinde, Allah'ın, kendisine peygamberliğini verdiği, vahyi ile ikramda bulunduğu ve O'nu, kendisi ile mahlûkatı arasında bir elçi kıldığı kimseye gelmişlerdir. Bu özellikleri taşıyan kimsenin şefaatinin Allah geri çevirmez. Binaenaleyh muhatab lafızdan, gâib lafza geçmenin hikmeti işte budur.⁷⁸

Burada bir incelik de şudur, Tâğut'un huzurunda muhakeme olmayı istemek, hem Allah'ın hükmüne karşı çıkmak, hem de Rasûlullah'a karşı bir edepsizlik ve O'nun kalbine bir keder sokmaktır. Bu yüzden Cenâb-ı Allah, onları peygamberine yönlendirerek O'ndan özür dilemek suretiyle hatalarını telafi etmelerini de istemiştir.⁷⁹

d- Âl-i İmrân, 3/159. âyeti

Yüce Allah Âl-i İmrân sûresinde, insanlara karşı Hz. Peygamberin nasıl davranması gerektiğini beyan etmek üzere şöyle buyurur: "O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. Şu halde onları affet; **bağışlanmaları için dua et**; iş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever."⁸⁰

Râzî, âyetin tefsîrinde şu izahı getirir: "Âyetteki, '(Onların) günahlarının mağfiretini dile...' ifadesinde, Hz. Peygamber'e, büyük günah sahipleri için mağfiret talep etmesi emredilmektedir. Allah Teâlâ, ona mağfiret etmesini emrettiği zaman, onun bu duasına icâbet etmemesi caiz olmaz. Çünkü kerîm olana bu yakışmaz. Bundan dolayı bu âyet, Allah Teâlâ'nın, Hz. Peygamberi bu dünyada büyük günah

⁷⁸ Râzî, a.g.e., X, 162; Zemahşerî, a.g.e., I, 517; Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, Kahraman Yay., İstanbul 1984, I, 234.

⁷⁹ Râzî, a.g.e., X, 162; İsmail Hakkî Bursevî, *Tefsîru Rûhi'l-Beyân*, Dârü İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, Beyrut, tsz., II, 231.

⁸⁰ Âl-i İmrân, 3/159.

sahiplerine şefaathçi kıldığına delâlet etmektedir."⁸¹ Nitekim sahih olduğu ifade edilen bir hadiste de Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Benim şefaatiim, ümmetimden büyük günah sahibi olanlar içindir."⁸²

e- Tevbe, 9/103. âyeti

Mazeretsiz olarak Tebük seferinden geri kalan bir grup, hatalarını anlayıp pişman olduktan sonra, kendilerini mescidin direklerine bağladılar ve Allah Rasûlü çözmedikçe kendilerini çözmeyeceklerine yemin ettiler. Rasûlullah (s.a.s.) seferden döndükten sonra onların durumunu öğrenince, buyurdu ki: "Haklarında emir alıncaya kadar ben de onları çözmeyeceğime yemin ederim." Sonra; "Diğerleri ise günahlarını itiraf ettiler, iyi bir amelî kötü bir amelle karıştırdılar. (Tevbe ederlerse) umulur ki Allah onların tevbesini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayan, pek esirgeyendir."⁸³ âyeti nâzil olunca onları çözdü. Bu âyetin ardından Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "Onların mallarından sadaka al; bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin. **Ve onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir** (onları yatıştırır). Allah işitendir, bilendir."⁸⁴

Âyette geçen sükûnetle ilgili olarak Râzî şu izahı getirir: "Hz. Muhammed'in ruhu, güçlü, parlak, saf ve berrak bir ruhtur. Binaenaleyh, Hz. Muhammed onlara dua edip, onları hayırla yâd edince, onun ruhanî kuvvetinden, onların ruhlarına birtakım tesirler akar. Böylece de onların ruhları aydınlanır, gönülleri de saflaşır. Bu sebeple de onlar, zulmetten nura, maddeden manaya geçmiş olurlar."⁸⁵ Zemahşerî ise "sekenun lehum (onlar için sükûnettir)" ifadesi için, Hz. Peygamber'e itimat ederler ve Allah'ın, tevbelerini kabul ettiği hususunda kalpleri mutmain olur,⁸⁶ izahını getirmektedir.

f- Muhammed, 47/19. âyeti

Allah Teâlâ Muhammed sûresinde, "Bil ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. (Habibim!) **Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile!**"⁸⁷ buyurmak suretiyle, Hz. Peygamber'in,

⁸¹ Râzî, a.g.e., IX, 65.

⁸² Ebû Dâvûd, Sünnet, 23; Tirmizî, Sıfatu'l-Kiyâme, 11; İbn Mâce, Zühd, 37; Ahmed b. Hanbel, III, 213.

⁸³ Tevbe, 9/102.

⁸⁴ Tevbe, 9/103.

⁸⁵ Râzî, a.g.e., XVI, 184.

⁸⁶ Zemahşerî, a.g.e., II, 297.

⁸⁷ Muhammed, 47/19.

ümmeî için bağışlanma talebinde bulunmasını öğütleyerek âdeta onu kulları ile arasında aracı kılıyor.

g- Tevbe, 9/99. âyeti

Yüce Allah bedevîlerden bahsederken şöyle der: "Bedevîlerden öylesi vardır ki, Allah'a ve ahiret gününe inanır, (hayır için) harcayacağını Allah katında yakınlığa ve Peygamber'in dualarını almaya vesile edinir. Bilesiniz ki o (harcadıkları mal, Allah katında) onlar için bir yakınlıktır. Allah onları rahmetine (cennetine) koyacaktır. Şüphesiz Allah bağışlayan, esirgeyendir."⁸⁸

Âyetten anlaşılan, bedevî, Allah'a yakınlaşmak yani, O'nun rızasını kazanmak ve Rasûlünün dualarına nail olmak için infak etmektedir. Çünkü Allah Rasûlü, tasadduk edenler için hayır ve bereket duası yapar ve istiğfar ederdi. Nitekim, "Allah'ım sen Ebû Evfâ ailesine rahmet et"⁸⁹ demesi bunu göstermektedir.⁹⁰ Allah Teâlâ'nın, elçisine, ashâbına dua etmesiyle ilgili âyet yukarıda geçmişti.

Hz. Peygamber'in konumunu bilen sahâbe de zaman zaman O'ndan dua talebinde bulunmuşlardır. Hadis edebiyatı, Hz. Peygamber'den dua isteyenlerin haberleriyle doludur. Sahâbenin Hz. Peygamber'in duasını almak için yarışmalarının nedeni, sadece O'nun duasının Allah katında iç arınmaya vesile olduğunu bilmeleri değildi. O'nun duasının fiilî sonucunu, birçok olayda bizzat gözleriyle görmüşler ve canlı olarak yaşamışlardı.⁹¹ Ashâbın dua taleplerine şu olay misal verilebilir. Enes b. Mâlik anlatıyor: "Ensâr'a, develerle su çekerek sulama yapmaları çok sıkıntı verince, toplanarak Hz. Peygamber'e gelip akarsu kanalı talebinde bulundular. Rasûlullah (s.a.s.), onlara, 'Ensâr'a merhabalar, Allah'a yemin olsun ki, bugün benden ne isterseniz onu vereceğim ve Allah'tan ne istesem onu verecektir.' dedi. Bunu duyan Ensâr, birbirlerine, 'Bunu bir ganimet bilip ondan mağfîret talep edelim.' dediler ve ardından şöyle talepte bulundular: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Bizim için Allah'tan mağfîret dile.' dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.) şöyle dua etti: 'Allahım! Ensâr'ı, Ensâr'ın çocuklarını ve Ensâr'in çocuklarının çocuklarını bağışla.'⁹²

⁸⁸ Tevbe, 9/99.

⁸⁹ Buhârî, Zekât, 63; Müslim, Zekât, 176; Ebû Dâvûd, Zekât, 6; İbn Mâce, Zekât, 8; Ahmed b. Hanbel, IV, 353, 354, 355, 381, 383.

⁹⁰ Zemahşerî, a.g.e., II, 293; Râzî, a.g.e., XVI, 168.

⁹¹ İslâmoğlu, a.g.e., s. 264.

⁹² Ahmed b. Hanbel, III, 140 (diğer misaller için bkz., Ahmed b. Hanbel, III, 214, 217, 485; IV, 191, 312, 339; V, 72, 392; Ali b. Ömer Dâreku'nî, *Sünenü'd-Dâreku'nî*, Nşr., Abdullah Haşim Yemânî Medenî, Dâru'l-Mehâsin, Kahire, tsz., I, 412; II, 173; III, 90; Ebû Bekr Abdurrezâk b. Hemmâm, *Musannef*, Nşr., Habîburrahmân A'zamî, el-Meclisü'l-İlmî, Karaçi 1972-1392, XI, 465).

Bütün bunlardan anlaşılın şu ki, bizzat Yüce Allah, elçisini, yakınları ve diğer insanlar için istiğfarda bulunmaya ve dua etmeye teşvik etmiş, bir anlamda onu, kendisi ile kulları arasında aracı kılarak, dualarını da kabul edeceğini de beyan etmek suretiyle şanını yüceltmış ve nezdindeki hatırının farklı bir yerinin olduğunu belirtmiştir. Hz. Peygamber de, kendisi, diğer aile fertleri ve umumu ilgilendiren istekler ve sıkıntılar sebebiyle zaman zaman dua ederek bu misyonunu yerine getirmeye gayret etmiştir.⁹³

Hz. Peygamber'in, Yüce Allah nezdindeki hatırını bariz bir şekilde ortaya koyan şu âyetler gerçekten oldukça dikkat çekicidir; "Hani (o kâfirler) bir zaman da: Ey Allah'ım! Eğer bu Kitap senin katından gelmiş bir gerçekse üzerimize gökten taş yağdır yahut bize elem verici bir azap getir! demişlerdi. Halbuki sen onların içinde iken Allah, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfret dilerlerken de Allah onlara azap edici değildir."⁹⁴ Demek ki Allah Teâlâ, elçisinin bulunduğu topluma, kâfir de olsalar azap etmiyor. Nitekim, Ebû Musa (r.a.)'den gelen bir rivayette, Rasûlullah (s.a.s.) bu gerçeği şöyle dile getirir: "Allah, ümmetim için bana iki emniyet indirdi: 'Oysa ey peygamber! Sen onların arasında iken, Allah onlara azâb edecek değildir. Ve onların arasında bulunan müminler, Allah'tan bağışlanmalarını isterlerken yine Allah onlara azâb edici değildir."⁹⁵ Ben ahirete göçüp gittiğimde ikinci emniyet olan istiğfarı kıyamete kadar ümmetime bırakacağım."⁹⁶

Dikkat çeken bir başka husus da, Hz. Peygamber'in konumunun diğer peygamberlerden farklı oluşudur. Çünkü diğer peygamberlerden bir kısmının, içinde buldukları toplum helâk edilmiş, ancak peygamberler ve kendilerine inananlar helâk olmaktan kurtarılmışlardır. Mesela Nuh (a.s.)'un kavmi, bütün canlılarla birlikte suya gark oldu; Hüd (a.s.)'a inanmayanları şiddetli bir rüzgâr helâk eyledi; Sâlih (a.s.)'in kavmi, gökten gelen kuvvetli bir ses ile yok oldu; Nihayet Lût (a.s.)'a karşı çıkanların başına Cenab-ı Hak taş yağdırdı ve yerin altını üstüne getirerek toprağa katmak suretiyle köklerini kazıdı.⁹⁷

Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'in Yüce Allah'ın inananlar için bir lütfu olduğu,⁹⁸ O'na inanmanın farz olduğu,⁹⁹ kendisine itaati emreden,¹⁰⁰ isyan ve

⁹³ Bkz., Elmalılı, a.g.e., IX, 6245 vd.; Habil Şentürk, *Psikoloji Açısından Hazreti Peygamberin İbadet Hayatı*, Bahar Yay., İstanbul, tsz., s. 98.

⁹⁴ Enfâl, 8/32-33.

⁹⁵ Enfâl, 8/33.

⁹⁶ Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 9.

⁹⁷ Bkz., Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e., I, 18-20.

⁹⁸ Âl-i İmrân, 3/164; Tevbe, 9/128-129; Bakara, 2/151; Enbiyâ, 21/197; Cuma, 62/2-4.

her türlü eziyeti yasaklayan¹⁰¹ vb. âyetlerin bir kısmına atıfta bulunmakla yetinmek istiyoruz, zira bu konu gerek müstakil ve gerekse, *sünnefin* kaynaklığı ve delil oluşu konusunda telif edilen eserlerde genişçe ele alınmış bulunmaktadır.¹⁰²

Sonuç

Peygamberlik, Allah-insan ilişkilerini tanzim eden ayrıcalıklı bir kurumdur ve bu kurumda Yüce Allah, kullarından dilediğini görevlendirerek onu diğer insanlardan ayrı bir konuma yerleştirmiştir. Üstlendikleri görevin ciddiyeti ve ağırlığı nedeniyle, onları mucizelerle ve taleplerini yerine getirmekle desteklemiş; dualarına icabet etmek suretiyle hem onlara yardımcı olmuş hem de inkârcılara karşı ellerini güçlendirmiştir.

Peygamberlerin aslî görevleri Bir olan Allah'a kulluğa davet etmektir. Bunun yanında, Yüce Allah'ın emir ve yasaklarını olduğu gibi insanlara ulaştırmak ve pratiğe aktarılabilmesi için açıklama ve uygulamasını yapmak, insanları doğru yola irşad etmek, onlara her alanda güzel örnek olmak ve öte dünyaya hazırlıklı olmaları için ikazlarıyla uyanık tutmak da, onların görevleri arasındadır.

Her nimetin bir külfeti olduğu gibi, her külfetin de bir nimeti olacaktır. Külfetin en ağırını üstlenmiş olan peygamberlerin, diğer insanlar nezdinde şanlarını yüceltmek üzere Cenâb-ı Hakk, onlara birtakım ayrıcalıklar vermiştir. Âdem (a.s.) ile başlayan tevhid inancının yerleştirilmesi mücadelesinin son halkasında Allah'ın dini kemâle ermiş, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) de, imtiyaz açısından zirveye oturtulmuştur.

Peygamberleri, dolayısıyla Hz. Peygamber'i diğer insanlardan ayıran en önemli özellik vahye mazhar olmasıdır.¹⁰³ Ancak bu O'nun yegâne özelliği değildir, hem vahy alabilmek, hem de kendisine verilen vazifeleri yerine getirebilmek için O'nun daha birçok üstün ve emsalsiz vasıf ve özelliklerle bezenmesi, şânına uygun

⁹⁹ Bkz., Nisâ, 4/136; Tevbe, 9/91; Nûr, 24/62; Fetih, 48/8-9, 13; Hucûrât, 49/15; Teğâbün, 64/8; A'râf, 7/158.

¹⁰⁰ Nisâ, 4/80; Haşr, 59/7; Âl-i İmrân, 3/31-32.

¹⁰¹ Nisâ, 4/14, 42, 80-81, 115; Enfâl, 8/13, 27; Tevbe, 9/63, 120; Nûr, 24/47-50, 63; Ahzâb, 33/36.

¹⁰² Sünnet'in kaynaklığı ve delil oluşu konusunda yapılan çalışmaların bir kısmı için bkz., Mustafa Sibâ'î, *es-Sünnetü ve Mekânetuhâ fi'l-Teşri'il-İslâmî*, Dâru'l-Kavmiyye, by., 1966; İbrahim b. Musa Şatîbî, *el-İ'tisâm*, Dâru'l-Burâk, Kahire 1988; Sâlim Ali Behnesâvî, *es-Sünnetü'l-Müfterâ aleyhâ*, Dâru'l-Vefâ, by., 1992; Abdulganî Abdulhâlîk, *Hücciyetü's-Sünne*, Dâru'l-Vefâ, by., 1993; *Sünnetin Dindeki Yeri (Sempozyum)*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1997; Kâmil Çakın, *İslâm'da Hadis ve Sünnetin Yeri*, Seba Yay., Ankara 1997.

¹⁰³ Kehf, 18/110.

bir terbiye alması gerekmiş, bunlar da bizzat Allah Teâlâ'nın lûtfu ile gerçekleşmiştir. O âlemlere rahmettir,¹⁰⁴ insanlara şâhid, müjdeleyici, uyarıcı, Allah'a çağırıcı davetçi ve çevresine ışık saçan bir kandil olarak gönderilmiştir.¹⁰⁵ Yalnızca uyarmak ve müjdelemekle yetinmeyip Allah iradesini yeryüzünde hâkim kılmak üzere mücadele etme vazifesi ve kendisine itaat edilme selâhiyeti ile teçhiz edilmiştir.¹⁰⁶ Ebedî saadete talip olanlar için en güzel örnektir.¹⁰⁷ Yalnızca Kur'an'ı tebliğ etmeyecek, aynı zamanda onu açıklayacaktır.¹⁰⁸ Ahlâkını soranlara Hz. Aîşe'nin, "Onun ahlâkı Kur'an'dan ibaretti"¹⁰⁹ cevabı, Kur'an'la bütünleştiğinin bir göstergesidir.

Bir kimsenin hem Allah'ın razı olmadığı, O'na itaatsizlik ve isyan teşkil eden (günah) filler işlemesi, hem de insanlara örnek olarak gönderilmiş bulunması bir arada düşünülmemeyeceği için peygamberlerin önemli özelliklerinden biri de "İsmet" sıfatları olmuştur. Bu sıfatın gereği olarak peygamberler kasten Allah rızasına aykırı bir davranışta bulunmazlar, unutmama, yanılma gibi elde olmayan sebeplerle hata ederlerse Allah tarafından uyarılırlar, hataları din kuralı, dinî hüküm ve örnek davranış olarak ümmete intikal etmez.¹¹⁰

Peygamberlerin ayrıcalıklarından biri; belki de en önemlisi, günahkârlara aracılık yaparak onların bağışlanmalarında müessir olmalarıdır. Şüphesiz bunun bariz misalleri Hz. Peygamber'in şahsında tecelli etmiştir. Diğer peygamberler kendi iradeleri ile bu misyona talip oldukları halde, Hz. Peygamber'i bizzat Yüce Allah, kulları ile arasında aracılık yapmaya yönlendirmiştir.

Netice itibarıyla son derece önemli bir misyona sahip olan peygamberler, hususen Hz. Peygamber Efendimiz "haber taşıyıcı" değil, son derece fonksiyonel roller üstlenmiş ve her alanda insanlığı yönlendirip doğruya iletmış, insanlar nezdinde olduğundan çok daha fazla Allah katında müstesna bir konuma sahip olmuştur. Binaenaleyh O'nun Sünnet'i, nübüvvetinin kıyamete değin devam ettiğinin bir göstergesidir ve insanlık, Sünnet'ine uymak suretiyle O'na imân ettiğini izhar etmiş olacaktır.

¹⁰⁴ Enbiyâ, 21/107.

¹⁰⁵ Sebe', 34/28.

¹⁰⁶ Tevbe, 9/33; Nisâ, 4/59.

¹⁰⁷ Ahzâb, 33/21.

¹⁰⁸ Nahl, 16/44, 64.

¹⁰⁹ Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, Nşr., Muhammed Fuad Abdulkaki, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1989, I, 115; Ahmed b. Hanbel, VI, 91, 163, 216.

¹¹⁰ Hayrettin Karaman, "Zaman ve Mekânın Değişmesi Halinde Sünnetin Geçerliliği", *Sünnetin Dindeki Yeri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1997, s. 44.